

ТЕЛЕВІЗІЙНІ ВИПУСКИ НОВИН УКРАЇНИ: АНАЛІЗ МОВНИХ ПОМИЛОК

Юлія Дуда

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Генерала Чупринки, 49, 79000, м. Львів, Україна,
e-mail: yulya.duda.00@gmail.com*

У статті на прикладі телевізійних випусків новин українських каналів різних регіонів проаналізовано мовні помилки журналістів.

Ключові слова: тележурналіст, культура усного мовлення, акцентуаційні норми, суржик, калькування, мовні стереотипи.

Сучасний інформаційний простір спонукає тележурналістів працювати в шаленому темпі, щоб якомога оперативніше повідомляти своїй аудиторії про події сьогодення. На жаль, у гонитві за кількістю новин українське ефірне мовлення рясніє помилками. Далеко не завжди працівники телебачення усвідомлюють той факт, що їхню професійність визначає не лише вміння написати і зняти сюжет, а й висока культура мовлення – дотримання мовних норм вимови, наголосу, слововживання й побудови висловів; нормативність, літературність усної й писемної мови, що виявляється в її грамотності, точності, ясності, чистоті, логічній структурованості [7, с. 19]. Для аналізу типових журналістських помилок обрано випуски новин телеканалів різних куточків України: “1+1”, “Правда ТУТ Львів”, “Тиса-1”, “Лтава” й “АТН”.

“ТСН”, або “Телевізійна Служба Новин” – програма телеканалу “1+1”, яка орієнтована на новини з регіонів і має власних кореспондентів у кожній області країни. Та незважаючи на широку географію, мовні помилки трапляються в кожному сюжеті одного з випусків.

Журналісти “ТСН” нерідко нехтують акцентуаційними нормами. У програмі було зафіксовано такі помилки в наголошуванні слів: *заввічай* замість *заввичай*, *пережїла* замість *пережила*, *то́го* замість *того́*, *донька́* замість *до́нька*, *але́* замість *алé*, *порого́вий* замість *поро́говий*. Окрім цього, “1+1” досі не може вирішити, як наголошувати слово *Фейсбук*. Український мовознавець Олександр Авраменко у своєму експрес-уроці на цьому ж телеканалі без жодних пояснень порадив у слові *Фейсбук* ставити наголос на першому складі [8], у той час як в одному з сюжетів “ТСН” пролунав наголос на другому. Однак серед дослідників немає одностайної думки щодо наголошування цього слова. Український публіцист Віктор Радіонов у своїй статті “Де поставити наголос у слові “Фейсбук”?” ґрунтовно розповів про особливості української вимови, чим аргументував: “Іншомовні слова не повинні порушувати внутрішнього ладу нашої мови. Отже, якщо нам, українцям, зручно та звично говорити “Фейсбук”, то так і має бути” [5].

Окрім акцентуаційних, зафіксовано й граматичні недоліки. Журналісти “ТСН” часто помиляються у відмінюванні іменників: *пластика* замість *пластику* (назви явищ природи, установ, ігор, речовин, слова на позначення збірності, назви почуттів, вчень та інших абстрактних понять мають закінчення -у (-ю) [4, с. 150]), *хатів* замість *хат* [3, с. 124]. Крім цього, у випуску новин неодноразово траплялися закінчення -у (-ю) в давальному відмінку однини іменників чоловічого роду другої відміни: *Юрію, Федору, актору*. Це не є грубою помилкою, проте українська літературна мова перевагу віддає формам на -ові, -еві [4, с. 151]: *Юрієві, Федорові, акторові*. Труднощі виникли і з відмінюванням числівника: *семидесяти* замість *сімдесяти* (у числівників п’ятдесят, шістдесят, сімдесят, вісімдесят відмінюється тільки друга частина слова [3, с. 153]). Також помилковим є вислів *пройшлася по магазинам*, адже у місцевому відмінку множини українські іменники мають закінчення -ах, -ях [4, с. 153]: *пройшлася по магазинахах*.

Не обійшлося і без лексичних помилок, спричинених впливом російської мови. Словосполучення *бійці нервують* варто замінити на *бійці нервуються*: коли треба висловитися, що людина перебуває в збудженому, нервовому стані, тоді слід послуговуватись дієсловом *нервуватися* [2, с. 172], а в цьому випадку журналіст скалькував російське слово *нервничать*. Неправильним є і словосполучення *у свою чергу*, що походить від російського *в свою очередь*. Його українські відповідники: *так само, і собі, зі свого боку*.

Побуває думка, що у Львові – серці Галичини, де майже всі розмовляють українською, – найчистіше мовлення. Кандидат філологічних наук Ольга Федик у статті, опублікованій ще 2003 року, писала: “Львів міг би стати взірцем високої мовної культури. І це був би добрий приклад для всієї України” [7, с. 20]. На жаль, львівські журналісти таких надій не виправдовують. Приклад цього – програма “Lviv ART” на телеканалі “Правда ТУТ Львів”. Упродовж 16 хвилин одного з новинних випусків журналісти припустилися аж 9 помилок у наголошуванні слів: *випáдок* замість *вiпадoк*, *чoтiрна́дцять* замість *чoтирна́дцять*, *листо́пад* замість *листопа́д*, *черго́вий* замість *черговiй*, *сво́го* замість *свогó*, *áби* замість *абi*, *вiдбу́лася* замість *вiдбулáся*, *áдже* замість *аджé*, *áле* замість *алé*.

Програма рясніє найтипівшими лексичними помилками в українській мові: *даний захід* замість *цей захід*, *у продажi* замість *у продажу*, *бiльше того* замість *до того ж*, *ба бiльше* або *на додаток*, *отримав титул* замість *здобув титул*, *на цей раз* замість *цього разу*, *у свою чергу* замість *так само, і собі, зі свого боку*, *концерт пройде* замість *концерт вiдбудеться*, *виставка проходить* замість *виставка триває*, *у такому випадку* замість *у такому разi*.

У “Lviv ART” також зафіксовано граматичні помилки: наприклад, в ефірі чути словосполучення *не проходять належне обстеження* замість *не проходять належного обстеження*. Ще проблемнішим є речення “Рак – це хвороба, яка при вчасному діагностуванню піддається лікуванню”. На перший погляд, тут варто тільки замінити *діагностуванню* на *діагностуванні*. Але слід звернути увагу на прийменник *при*: його тут ужито помилково і треба замінити прийменником *за* (якщо у фразі мовиться про історичний або тривалий час із життя певної людини чи багатьох людей, тоді класика й народне мовлення вдаються до прийменника *за* [2, с. 232]). Отож, журналіст мав би сказати: “Рак – це хвороба, яка за вчасного діагностування піддається лікуванню”.

У програмі трапляються і синтаксичні порушення. В реченні “Яскраві події культурного життя Львова *розбавляють* цю буденщину та *допоможуть* зарядити себе енергією” журналістові-авторові варто було правильно узгодити часово-видові форми дієслів, а вислів “Жінки хочуть привернути увагу громадськості до *проблем* жінок з онкологією та вчасною *діагностикою*” спотворює зміст речення, за яким вчасна діагностика – це проблема. Крім того, “Lviv ART” зловживає тавтологією: **чудовий засіб про усе це забути та чудово розслабитися, дизайнерські сукні від української дизайнерки, на львівські кіноекрани вийде кінокомедія.**

Отож, культурна столиця України на звання найграмотнішого журналістського середовища не претендує. Але має Львів цікавого сусіда – місто Ужгород, що славиться закарпатським діалектом. Присутність цієї говірки у мовленні журналістів перевірено на прикладі випуску новин “Вчасно” телеканалу “Тиса-1”.

Помилки у програмі ріжуть вухо вже з перших секунд: ведуча замість *добрий вечір* вжила привітання *доброго вечора* (вітаючись вранці, треба використовувати родовий відмінок, а вдень і ввечері – називний [9]). Далі – порушення акцентуаційних норм: *грошіей* замість *грóшей*, *зàробітна* замість *заробітна*, *дошкільній* замість *дошкільний*, *цьóго* замість *цьогó*, *лїше* замість *лише*, *прїйняти* замість *прийняти*, *вісімдесят* замість *вісімдеся́т*. Також помилковими стали словосполучення **здавати іспити** замість **складати іспити** і виставка **буде діяти** замість виставка **триватиме** або **відбудуватиметься**.

Зловживають ужгородські журналісти й активними дієприкметниками. Наприклад, *бажающий* необхідно замінити на *що (який, котрий) бажає, зацікавлений* (зважаючи на контекст) або *охочий*, і навіть до начебто сталих конструкцій *виконуючий обов'язки* та *контролюючі органи* все-таки можна дібрати кращі відповідники, адже форма активного дієприкметника є штучною і не належить до рис української мови [2, с. 195]. А дієслова краще в пасивному стані не вживати, тому журналістам варто було б сказати у закладі **виховують 18 дітей** замість у закладі **виховуються 18 дітей**, *колір використовують* як замість *колір використовується* як, **вирішують питання** замість **вирішується питання** [4, с. 168].

У новинному випуску конкретних особливостей діалекту не виявлено, а вищезгаданих помилок можуть припуститися будь-які телевізійники, а не лише ужгородські. Однак ще одна мовна проблема в Україні – полтавський суржик. Його наявність у полтавській журналістиці розглянуто на прикладі телеканалу “Лтава”.

В одному з випусків програми “ПТН” (“Полтавські Телевізійні Новини”) журналісти припустилися таких помилок у наголошуванні слів: *цьóго* замість *цьогó*, *то́го* замість *тогó*, *то́му* замість *тому́*, *показні́к* замість *пока́зник*. Орфоепічні норми були порушені й у вимові слів: *цві́лью* замість *цвіллю*, *виї́жають* замість *виї́жджають*. Таке спотворення звуків, очевидно, відбулося під впливом російської мови, тому полтавський суржик не варто називати простим стереотипом. Також виявлено граматичні та лексичні помилки *кубку* замість *кубка*, *більше року* замість *понад рік*, **дивляться новини** замість **переглядають новини**, *вчаться новому* замість *вчаться нового*, *кращі працівники* замість *найкращі працівники* тощо.

Не зовсім правильно вжили журналісти “ПТН” і слово *поліцейський*. Зокрема, у словниках це слово означає й іменник, і прикметник. Проте мовознавці, зокрема Олександр Авраменко й Олександр Пономарів, радять віддавати перевагу іменнику *поліціант*, бо складник -ей- не властивий українській мові, його використовують у російських словах [1, с. 88].

Великою частиною суржику полтавських журналістів є калькування російської мови. Це, найімовірніше, спричинено географією міста: розташоване в Центральній Україні, між заходом і сходом, воно ввбирало в себе особливості двох мов, але оскільки найближчими сусідами все-таки є російськомовні населені пункти, кальок у мовленні полтавчан не бракує. А яким же є телебачення Східної України? Про це – на прикладі харківського каналу “АТН”.

Незважаючи на те, що випуски новин цього телеканалу українськомовні, кожен сюжет журналісти закінчують російською: “Агентство Телевидення “Новости””. Однак у програмі це не єдиний слід чужоземної мови. Працівники “АТН” припускаються багатьох орфоепічних помилок. *Кактейль* замість *коктейль*, *кантакти* замість *контакти*, *харьківський* замість *харківський*, *необгрунтований* замість *необґрунтований*, *гаряча* замість *гаряча*, *горіла* замість *горіла*, *гривень* замість *гривень* – усе це є відображенням російської вимови. Порушенням акцентуаційних норм в одному з новинних випусків стали слова *мережа* замість *мережа*, *цього* замість *цьогó*, *поблізу* замість *поблизú*, *даху* замість *да́ху*, *видання* замість *видáння*, *разóm* замість *ра́зом*, *перенéсли* замість *перенеслі́*, *власнóруч* замість *власноруч*, *áвтори* замість *авторі́*.

Зафіксовано такі лексичні та граматичні помилки в мовленні харківських журналістів: *від сьогоднішнього дня* замість *від сьогодні*, *від зараз*, *від цього часу* [6, с. 320], *осколки скла* замість *уламки скла*, *дані представники* замість *ці представники*, *їх аптеки* замість *їхні аптеки* [6, с. 319], *кілограму* замість *кілограма*, *двері не відкривала* замість *двері не відчиняла*, *не звернула увагу* замість *не звернула уваги* (коли присудок виражає заперечення, прямий додаток найчастіше стоїть у родовому відмінку [4, с. 152]).

Не дивно, що згаданих вище помилок припустилися саме на телеканалі Східної України, адже в Харкові більшість населення розмовляє російською. Але калькування чужої мови – це чи не найголовніше, чого слід позбуватися кожному журналістові, щоб бути авторитетним в очах своєї аудиторії.

Тележурналісти з різних куточків України припускаються багатьох типових мовних помилок. Порушення акцентуаційних норм найчастіше трапляється в мовленні Західної України, а орфоепічних – Східної. У випусках новин усіх каналів виявлено лексичні недоліки, спричинені впливом російської мови: українські журналісти часто зловживають суржигом, зокрема калькуванням слів. І хоч географія мовних помилок доволі різноманітна, багато порушень трапляються незалежно від регіону.

Мова ЗМІ є джерелом поповнення літературної мови. Журналісти повинні розуміти, що вони є відповідальними за кожне сказане слово, саме тому мають вдосконалювати власне мовлення, щоб створювати якісний продукт з вишуканою мовою, що забезпечує довіру аудиторії.

Список використаної літератури

1. Авраменко О. 100 експрес-уроків української. Частина 2: посіб. / Олександр Авраменко. – Київ : Книголав, 2017. – 192 с.: іл.
2. Антоненко-Давидович Б. Як ми говоримо. – 4-е вид., перероб. і доп. / Борис Антоненко-Давидович. – Київ : Українська книга, 1997. – 336 с.
3. Пономарів О. Сучасна українська мова. – 2-ге вид., перероб. / Пономарів О., Різун В., Шевченко Л. та ін.; – Київ : Либідь, 2001. – 400 с.
4. Сербенська О. Антисуржик. Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити. – 2-ге вид., перероб. і доп. / Сербенська О., Білоус М., Дацишин Х. та ін.. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2011. – 258 с.
5. Радіонов В. Де поставити наголос у слові “Фейсбук”? [Електронний ресурс] / Віктор Радіонов. – 2017. – Режим доступу: <http://slovoprosvity.org/2017/04/01/de-postavyty-naholos-u-slovi-fejsbuk/>.
6. Фаріон І. Мовна норма: знищення, пошук, віднова (культура мовлення публічних людей): [монографія]. – 3-тє вид., доп. / Ірина Фаріон. – Івано-Франківськ : Місто НВ, 2013. – 332 с.
7. Яцимірська М. Культура фахової мови журналіста / Марія Яцимірська. – Львів : ПАІС, 2004. – 332 с.

Відеоматеріали

8. Авраменко О. Експрес-урок – У Фейсбуку чи у Фейсбуці? [Електронний ресурс] / Олександр Авраменко. – 2016. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=23VwXeAjtOY>.
9. Авраменко О. Як правильно вітатися – експрес-урок української мови [Електронний ресурс] / Олександр Авраменко. – 2017. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=nIOzeAe3waE>.

Стаття надійшла до редколегії 26.10.2017

Прийнята до друку 30.10.2017

UKRAINIAN TELEVISION NEWS: ANALYSIS OF LANGUAGE MISTAKES

Julia Duda

*Ivan Franko National University of Lviv,
Generala Chuprynky Str., 49, 79000, Lviv, Ukraine,
e-mail: yulya.duda.00@gmail.com*

The modern society needs to be provided with the fresh news as fast as it's possible. Ukrainian journalists do meet these needs, as we have a continuous stream of information on TV screens. But there's a huge problem in quick news presentations that's spoken mistakes such as incorrect word stress, unoriginal words from Russian language, vocabulary mistakes etc.

This scientific is aimed to analyze language mistakes that appears in television news in different Ukrainian regions. The most common mistakes that are done by Ukrainians, and, specially, journalists can be shown on the example of people from east, west and central Ukraine. Author presents correct forms of words or expressions referring to the works of well-knowns authoritative linguists. These works include

printed materials, electronic resources and video, which makes it possible to improve speech in the most convenient way.

The article also allows us to observe the geography of mistake spread, as there're certain language stereotypes such as the Transcarpathian dialect or Poltava mix of two languages – Ukrainian and Russian. Analysis of linguistic mistakes shows that the most common is the violation of the accentuation and lexical norms of the Ukrainian language. Also journalists make a lot of orthoepic, grammatical, syntactic mistakes. Each region has its own peculiarities of linguistic imperfections, but never the less, in general, Ukrainian TV channel staff have to thoroughly improve their broadcasting, because TV screens, unfortunately, are full of mistakes.

The language of the media is a source of literary language. That's why linguistic industry will be interesting for a wide audience. Everyone should be careful about the purity of his speech regardless of the age and society class person belongs to. This article is aimed at teaching people even on someone else's mistakes and attracts our attention to the current problems of modern journalism and world in general.

Key words: TV journalist, culture of spoken language, accentuation rules, a blend of two languages, tracing, language stereotypes.